

ИСТОРИЈА МЕДИЦИНЕ / HISTORY OF MEDICINE

Ваљевски лекар Јован Сибер и апотекар Клаудије Прикелмајер – историјска скица о улози досељеника из Славоније на развој здравства у Србији

Владимир Кривошејев

Народни музеј Ваљево, Србија

САЖЕТАК

У кратком раздобљу током друге половине шездесетих година 19. века у Ваљеву су основане три нове значајне институције: болница (1867), гимназија (1869) и апотека (1870). У почетном раду тих институција велику улогу су имали досељеници из Славоније: лекар Јован Сибер, апотекар Клаудије Прикелмајер и професор Ђуро Козарац.

Овај рад има за циљ да разјасни међусобне везе ових личности, које су утицале на њихов долазак са територије Хабзбуршке монархије у Србију и Ваљево, као и да разреши забуне до којих је дошло на основу непоузданих породичних сећања и хроничарских записа. Истовремено, у раду је додатна пажња посвећена и пореклу лекарске породице Сибер (*Sieber*), чији је члан био Јован Сибер, и накнадном доласку у ваљевски крај других чланова исте породице, међу којима је био и његовог синовац др Стеван Сибер, отац каснијег санитетског генерала војске Краљевине Југославије др Ђорђа Сиберера.

Кључне речи: историја медицине; XIX век; медицина; хирургија; Србија

УВОД

Током историјског процеса стварања нововековне државе у 19. веку у Србију су се досељавали бројни странци, који су својим знањем и делом дали велики допринос њеном даљем развоју. Они су долазили подстакнути пансловенском и југословенском идејом, али и у потрази за послом и развојем каријере, чиме су представљали својеврсну економску емиграцију, али не као необразовани појединци, спремни на било какве послове, већ као стручњаци који су желели да каријеру почну или наставе у окружењу у коме је конкуренција знатно мања него у њиховој матичној држави. У потрази за бољим послом, могућношћу напредовања и веће зараде, образовани кадрови су у Србију долазили пре свега из Хабзбуршке монархије. Међу њима су били припадници различитих нација који су живели на територијама насељеним словенским становништвом и у новој средини нису наилазили на велику језичку баријеру. Многи од њих су се врло брзо уклопили у локалну средину, тако да су се следеће генерације лако асимиловале. У почетку су поред школованих стручњака долазили и неадекватно образовани, али са знањем које је у Србији поседовао недовољан број појединаца. Тако, примера ради, 1829. године из Баната у Србију долази извесни Јован Илић. Он је по занимању био столар, али

образовање које је имао омогућило му је да нађе посао учитеља почетних разреда у тек основаној школи у Бранковини [1]. Како је писао један од његових првих ученика Константин Ненадовић: „Доста знања за почетног учитеља притеживао је“ [2]. Поред других професија, налазећи послове који су превазилазили њихово образовање и које не би добили у државама са конкуренцијом адекватно образованих, налазили су се и приучени лекари, емпиријци, попут Григорија Рибаква и Антона Делинија, који су током тридесетих година 19. века службовали и у Ваљеву као општински физикуси [3]. Описујући своје образовање у писму које је 28. августа 1833. године (по јулијанском календару, по коме су презентовани сви датуми сем оних за које је наглашено да су по грегоријанском календару) упутио кнезу Милошу Антон Делини пише: „Двадесет сам година у Србији провео и себи великим трудом и лекарним покраи мале теорије читањем медически на Талијанском и Греческом језику списаних књига, а нарочито дуговременим искуством“ [4].

Временом, са развојем и модернизацијом Србије, стање се мењало и неадекватно образовани више нису могли да проналазе пословне ангажмане. Тако, када је први ваљевски апотекар Клаудије Прикелмајер крајем 1870. године упутио молбу министру просвете и црквених дела да буде постављен за професора нотног певања у

Примљено • Received:

February 22, 2017

Прихваћено • Accepted:

March 22, 2017

Online first: April 11, 2017**Correspondence to:**

Vladimir KRIVOŠEJEV
National Museum of Valjevo
Trg vojvode Mišića 3,
14000 Valjevo, Serbia
krisha@mts.rs;
vladimir.krivosejev@gmail.com

тек основаној Ваљевској гимназији, одбијен је пошто није поседовао формалне квалификације за то место, упркос доброј практичној музичкој вештини [4]. Када се млада држава овако односила према подучавању нотног певања, очекивано је да се на исти начин, па и још строже, односи и према лекарској делатности. Тако већ крајем шездесетих година 19. века за положај окружног физикуса не само да нису могли да конкуришу аутодидакте већ ни школовани лекари који су у школама Хабзбуршке монархије достигли најнижи степен – патрон хирургије. Међутим, због недостатка лекара са вишом степеном образовања спремних да се ангажују у мањим местима, увек је било изузетака. Међу такве изузетке спада и патрон хирургије Јован Сибер, који је од 1869. до 1874. био ваљевски окружни физикус и управник тек основане ваљевске болнице. Занимање за активности Јована Сибера отвара нове истраживачке хоризонте усмерене ка осталим члановима његове породице и њиховим везама са другим значајним досељеницима из Славоније током друге половине 19. века, укључујући и поменутог апотекара Клаудија Прикелмајера.

По сећањима др Ђуре Прикелмајера, најмлађег Клаудијевог сина, његов отац је радећи у Ђакову, у туђој апотеци, свирао оргуље у катедрали код славонског бискупа Јосипа Јураја Штросмајера, и једном приликом, за време ручка, бискуп му рече: „Знаш синко, моја је жеља да ти сада службужеш негде у Кнежевини Србији“ [5]. Са друге стране, пишући о оснивању Ваљевске гимназије и улози коју је у томе имао Ђуро Козарац, католички свештеник и професор филозофије у Ђакову, Љубомир Павловић је записао: „У Ваљево није случајно дошао. Заволео је још у Пожези Ему, кћи Павла Сибера, тамошњег апотекара. С њом је побегао у Србију и наишао на своме путу на свога друга из школе Клаудија Прикелмајера, апотекара из Ваљева. И њега и вереницу Прикелмајер је на својим колима довео у Ваљево. Вереницу преда њеном стрицу др Стевану Сиберу, лекару ваљевском, а Ђуру одведе у свој дом“ [6].

ПОРЕКЛО ПОРОДИЦЕ СИБЕР

Наведено сведочење отвара питање везано за име ваљевског лекара Сибера: Јован или Стеван? Трагајући за његовим пореклом, налазимо да је у Славонију у 19. веку радио извесни лекар Јосип Сибер (*Sieber*). По породичним сећањима, његова породица је однекуд из Немачке стигла у Славонију током друге половине 18. века, а он је рођен у Валпову 1782, где је и умро 1862. године. Током тридесетих година 19. века основао је Валповачке Топлице [7]. У Валпову су рођена његова три сина, сви лекари: Јосип (1813–1870), који је радио у Ђакову, Иван – Муки (1819–1865), „који се преселио у Србију – у Ваљево“ и Едуард (1832–1905), који је остао у Валпову и наставио са развојем и модернизацијом Валповачких Топлица [8].

Сада би требало да ове три различите али повезане приче настале на основу породичних сећања обједи-

нимо у једну целину, али и да разрешимо више недумица. Прво можемо да закључимо да је Иван Муки Сибер онај поменути ваљевски лекар Јован. Што се тиче времена досељавања Сибера у Славонију и места рођења валповачког лекара Јосипа и његова два старија сина, расположива грађа указује на чињенице донекле другачије од оних забележених на основу породичних сећања. У ђаковачким матичним књигама умрлих, до којих смо дошли посредством адвоката Жељка Лекшића, забележено је да је др Јосип Сибер, који је умро 28. јула 1870. године (по грегоријанском календару), рођен у „Kisch in Bohemia“ [9], а исти податак о месту рођења – „Bohemus“ забележен је и на његовој лекарској дипломи [10]. Што се тиче места рођења његовог брата Ивана, односно у Србији Јована, доступне су његове кондуит листе из 1856. и 1874. године, на које нас је упутио др Александар Недок и у којима пише да је и он рођен у Кишу у Чешкој, 1819. године [11, 12]. Што се тиче најмлађег брата Едуарда, по подацима забележеним у валповачкој матичној књизи крштених, рођен је 15. марта (по грегоријанском календару) 1832. године, у Валпову [7].

На основу наведених информација можемо да закључимо да је у породичним сећањима наследника породице Сибер дошло до заборава и да др Јосип старији није рођен у Валпову, већ се доселио са територије Чешке, где су му претходно рођена два старија сина, Јосип млађи и Иван. У Славонију је стигао током двадесетих година 19. века, будући да је забележено да је Иван гимназију учио у Осијеку [11, 12], а у Валпову му је рођен најмлађи син Едуард (1832). Док је Едуард, због касног рођења могао да дочека пензионерске дане свога оца (умро 1862), и да настави његову праксу у малом Валпову, којем није било потребно више лекара, за старију браћу није постојала та могућност. Зато је најстарији син Јосип радио у Ђакову, а средњи – Иван своју је каријеру везао за Србију, делом конкретно за Ваљево, и то управо у времену када је основана Ваљевска болница.

ОСНИВАЊЕ ВАЉЕВСКЕ БОЛНИЦЕ И АПОТЕКЕ

Ваљевска болница је формално основана 31. јануара 1867. године, када је по добијању дозволе Министарства унутрашњих дела начелство округа ваљевског потписало уговор са трговцем Алексом Андоновићем о закупу његове спратне куће, у „новој чаршији“ (улица Кнеза Милоша) за потребе болнице [3, 4]. Управник болнице је по аутоматизму био дотадашњи окружни физикус Франц Тесар, али исте године он је напустио Ваљево, а заменио га је магистар хирургије и ветерине Франц Бихеле [3, 4, 13], који се такође у Ваљево није дуго задржао. Већ следеће, 1868. године, 27. августа, у Српским новинама објављен је оглас Министарства унутрашњих послова за пријем већег броја лекара: „У Књажевству Србији има више празних места за среске и варошке лекаре и за лекарске помоћнике при шпитаљима. Среска и варошка места попуњавају се док-

торима медицине или магистрима хирургије, а она за лекарске помоћнике при шпитаљима патронима хирургије. Који жели једно од тих места заузети, нека се најдаље до конца месеца септембра ове године обрати министру унутрашњих дела, и поднесе диплому, заједно са осталим сведочанствима и у писму свом изложи потпуно национале, као и то је ли где служио и где сад практикује“ [14]. Да је један од градова за које се тражи лекар било и Ваљево, види се из огласа који је Општина ваљевска објавила пола месеца касније, 10. септембра: „Општина ова имаде одобрење од власти да може у својој вароши отворити и јавну апотеку под условима који су изложени у §. 6. Закона за апотеке и апотекаре. Зато према овоме позива свакога који ово жели отворити, и за себе радити, да се овоме Суду с нужним документима обрати, од данас, па за један месец дана те да му општина ово своје право под условима реченог закона даде; покрај тога потребује јој и лекар, коме ће плаћати 300 талира годишње плате. Дакле, који би ово звање желео получити код ове општине такође нека се Суду овоме до означенога рока јави. Но прије свега позива нарочито оне лекаре који би желели од овог двој и једно и друго примити, а имају диплому магистра фармације, а у противном случају да ово на себе узети могу, па ма сами себи набавили магистра фармације као администратора отворене апотеке“ [15].

По свему судећи, Бихеле је већ половином 1868. године напустио Ваљево или исказао намеру да оде, и општинске власти су тражиле новог лекара, али и апотекара. Оснивање болнице створило је реалну потребу да поред уобичајених лекарских приручних апотека у Ваљево постоји и засебна апотекарска институција. Зато се општина обратила државним властима и средином 1868. године добила адекватне дозволе [4, 16]. Тако се већ од јесени 1868. године у Ваљево очекивао долазак новог лекара, али и првог варошког апотекара. Међутим, за попуњавање оба радна места постојали су објективни проблеми. У Србији је у том тренутку било врло мало магистара фармације, као и лекара са звањем магистра хирургије или доктора медицине који су били спремни да оду у провинцију и да уз посао општинског физикуса волонтерски врше и функцију управника болнице, што је можда био и разлог брзог одласка и кратког боравка Тесара и Бихелеа. Зато се, мимо прописа, толерисало да се на место окружног физикуса постави лекар са нижим звањем, и из Горњег Милановца у Ваљево долази патрон хирургије Јован Сибер.

ДОЛАЗАК ЈОВАНА СИБЕРА

Одазивајући се на расписани оглас, Сибер је у контакт са Ваљевском општином ступио крајем 1868. или на самом почетку 1869. године. Преузимајући посао окружног физикуса, предложио је и да се проблем недостатка апотеке реши уз помоћ његове приручне апотеке, која би се третирао као општинска. То се види из притужбе коју је 4. фебруара 1869. године Министар-

ству унутрашњих послова упутио апотекар Мијаило Филиповић, жалећи се да ваљевска општина није прихватила предлог да он у Ваљево отвори апотеку, већ се договорила са Сибером о коришћењу његове приручне апотеке. Министарство није позитивно одговорило на ову притужбу, зато што, по тадашњим важећим прописима, једно лице није могло да има две апотеке, а Филиповић је већ водио апотеку у Шапцу [4].

За патрона хирургије Јована Сибер у његовим кондуит листама, поред поменутог податка да је рођен 1819. године у Кишу, забележено је да је гимназију учио у Сијеку, а да је у Прагу завршио „медико-хирургическу науку, диплому има хирургије“, да је пре доласка у Србију „у цесарско-краљевској војски био лекар војени од 1845. до 1852“, да је у Србију дошао 16. децембра 1852. са 33 године, да је прво радио у Ђуприји, па од 1862. у Краљеву, затим у Горњем Милановцу и Ваљево. Био је врло пријатна, интелигентна и савесна личност, добре нарави, учтив и без порока, која зна добро српски и у читању и у писању, а поред њега немачки, латински и италијански, али и да је „доста слаб и нејак, као стар човек“. Ова опаска је наглашена у листи из 1874. године, када је имао 55 година [12]. Те године је и пензионисан, а умро је у Ваљево следеће, 1875. године, 7. маја [3]. У поменутој кондуит листи записано је да је Јован био ожењен извесном Славком Радуловић, са којом је имао двоје деце – мушко и женско. О њима данас нема познатих сачуваних информација, а у забележеним породичним сећањима постоји опаска да Јован није имао наследника, а да је из породице Радуловић потекао и проф. др Бранко Радуловић, ортопед, оснивач Института Бањица [10].

По свему судећи, Јован Сибер је у Србију дошао зато што као војни лекар са најнижом звањем патрона хирургије није имао могућност за напредовање у санитетској хијерархији војске Хабзбуршке монархије, док је у Србији могао да добије државно запослење, уз могућност обављања и приватне праксе. Међутим, са развојем Србије, са приливом нових кадрова и модернизацијом законодавства, формално није могао да буде окружни физикус и управник болнице, али фактички, у недостатку других кандидата, то му је омогућено, чему су, могуће је, допринеле и позитивне оцене његове личности и претходног рада. Међутим, одредбе Закона за апотеке и апотекарство из 1865, које су онемогућиле шабачком апотекару Филиповићу да у Ваљево отвори другу апотеку, онемогућиле су и поменути договор да се Сиберова приручна лекарска апотека, а без ангажмана магистра фармације, уступи вароши као јавна. Зато су ваљевске власти актуелизовале потрагу за апотекаром и убрзо на град у Колубари стигле Клаудије Прикелмајер.

ДОЛАЗАК КЛАУДИЈА ПРИКЕЛМАЈЕРА

Прикелмајер (1837–1913) био је родом из Славонске Пожеге (Слика 1). Фармацију је студирао у Бечу, где је дипломирао 1863. године, када се враћа у Пожегу,

Слика 1. Клаудије Прикелмајер у својој апотеци у Ваљево, око 1911. године [4]

Figure 1. Klaudije Prikelmajer in his pharmacy in Valjevo, circa 1911 [4]

а краће време борави у Ђакову, о чему сведоче фотографије које је ту сам начинио 1864, а на којима су портрети виђених Ђаковчана, међу којима је и бискуп Штросмајер, али и млади чланови и чланице локалног певачког друштва. Потом се враћа у Беч на додатну праксу, а 1867. поново долази у Ђаково и ради у апотеци тамошњег апотекара [4, 17, 18]. Како смо већ нагласили, а на основу породичних сећања, Прикелмајер је у Србију дошао по директном наговору бискупа Штросмајера [5]. Било му је понуђено да апотеку отвори у Неготину или Ваљево, а Ваљево је одабрао „као место најближе Београду, али и Славонији“ [4, 16].

Прича о директном утицају бискупа Штросмајера на Клаудијев долазак у Србију се не сме одбацивати, мада је могла да настане као резултат накнадних романтичарских пројугословенских ставова, али се морају размотрити и други утицаји, који нису у колизији са наведеним. Могло би да се претпостави да је на Прикелмајеров долазак из Ђакова у Ваљево утицао управо нови ваљевски физикус Јован Сибера. Ова претпоставка је утолико реалнија ако се имају у виду његов неуспели покушај да своју приручну апотеку да граду на употребу без ангажовања апотекара, као и контакти Прикелмајера са члановима породице Сибера у Ђакову, о чему ће даље бити више речи. У сваком случају, Прикелмајер је у Ваљево стигао после Јована Сиберера, средином 1869. године. Пошто је са ваљевском општином постигао договор да на годину дана добије

бесплатан локал за апотеку, бесплатан стан на спрату изнад ваљевске општине и почетну материјалну потпору и Министарству унутрашњих послова поднео потребна документа, 30. јула 1869. године добио је решење по којем му се „даје дозволење да може отворити и држати апотеку у Ваљево под условима у закону за апотеке и апотекаре и наставленијима за исте прописаним, са том приметбом да претходно дотичном начелству покаже има ли довољно средства за отварање апотеке и почем спреми апотеку да извести власт да се апотека пре отварања комисијом прегледа“ [4]. По добијању овога решења, Клаудије је на кредит, од једне фирме из Пеште, купио сав потребан инвентар и робу [5]. Комисијски преглед, наложен наведеним решењем, обављен је од 3. до 5. септембра, а 9. септембра је Министарству предат извештај по коме је комисија решила да се апотека одмах пусти у јавни рад, с тим што је њеном власнику наложено да исправи све уочене недостатке, који нису били од утицаја за справљање лекова. Тако је прва ваљевска апотека формално почела са радом 5. септембра 1870, али њено фактичко отварање је било знатно раније, чим је из Пеште стигао најосновнији инвентар. Међу документима у породичној архиви породице Прикелмајер чуван је и регистар пазара, по коме је први приход остварен још 27. марта 1870. године и он је износио пет гроша; сутрадан, 28. марта, пазар је био девет гроша и 18 пара, а наредног дана 30 гроша и 16 пара [5].

ВЕЗЕ ПРИКЕЛМАЈЕРА И СИБЕРА

Пошто је фактички почео са радом пре добијања формалне дозволе, Клаудије Прикелмајер се, да би начинио и други животни важан корак, током пролећа 1870. године вратио накратко у Ђаково. У ђаковачкој књизи венчаних уписан је податак да се 15. јуна (по грегоријанском календару) 1870. године „pharm Claudius Josef. Prickalmayer“ родом из Пожеге, а настањен у „Valjevo in Serbia“ венчао са „Paulina Brauneis“ из Ђакова, иначе једном од чланица певачког друштва које је фотографисао 1864. Један од кумова им је био др *Josefus Sieber* [18, 19], по свему судећи најстарији син валповачког др Јосипа, брат ваљевског лекара Јована. Као угледан Ђаковчанин, др Јосип је био кум на венчању многих суграђана, али по свему судећи, ово му је било последње кумство, будући да је умро непун месец и по касније – 28. јула 1870 (по грегоријанском календару) [20].

Са Паулининим доласком у Ваљево 1870. мала ђаковачка колонија у вароши на Колубари је увећана и имала је пет представника. Поред Јована Сиберера и Клаудија Прикелмајера, још током 1869. године у Ваљево је из Ђакова стигла и још једна од девојака са Клаудијевих фотографија, Ема Сибера. Она је била Јованова братаница, ћерка Клаудијевог венчаног кума др Јосипа. А како смо већ видели, са Емом или за њом (?) у Ваљево је стигао и Ђуро Козарац. На основу информација из Молбе за отварање приватне гимназије

од септембра 1969, а потом и Молбе за запослење у државну гимназију у оснивању, које су упућене Министарству просвете и црквених дела у априлу 1870. године, Козарац је у Ваљево дошао почетком августа 1869 [21]. Пошто су претходно обоје прешли у православу веру, Ђуро и Ема су се 2. октобра 1869. венчали у ваљевској цркви [22].

Данас је тешко утврдити да ли су Ема и Ђуро заиста стигли истовремено у Београд, па Ваљево, како је то пре једнога века забележио Љубомир Павловић, или је истина нешто другачија. Реална је и претпоставка да је отац др Јосип своју ћерку Ему послао далеко од Ђакова, у Ваљево, код свога брата Јована, да је склони од афере која је избила због недозвољене љубави са католичким свештеником Ђуром, а да је он кренуо за њом. Сумњу у делимичну непоузданост хроничарских бележака буди више нетачних чињеница које Павловић износи: да су се Ема и Ђура заволели у Пожези (*sic!*), где је њен отац Павле (*sic!*) био апотекар (*sic!*), а да је у Ваљево Ему прихватио стриц Стеван (*sic!*) [6]. Помињање Пожеге, уместо Ђакова, вероватно је условљено сазнањем да је Клаудије Прикелмајер родом из тог славонског места, и стари хроничари су погрешно и друга догађања повезана за Прикелмајера везивали за његово родно место, не знајући да је своју апотекарску каријеру започео у Ђакову и да су многа даља дешавања везана за место његовог рада, а не место рођења. Тако су и фотографије ђаковачког певачког друштва, на којима се налазе и Клаудије и његова будућа супруга Паулина, као и Ема, погрешно потписане: „Аматерска позоришна трупа из Славонске Пожеге“ [4]. А да је Ема неоспорно ћерка ђаковачког доктора Јосипа, а не некаквог пожешког апотекара Павла, сведоче и записи из књиге крштених у Ђакову 1842 [23], као и из књиге венчаних у Ваљево [22]. А што се тиче помињања имена Стеван, то отвара потребу за додатним истраживањима.

ДОКТОР СТЕВАН СИБЕР

Доктор Јосип Сибер из Ђакова је имао петоро деце – ћерке Ему (1842–1919), Марију (1855–1945) и Густу (1852/3–1936) и синове Јосипа (1844–1920) и Стевана (1848–1903) [10]. Стеван Сибер (Слика 2) заиста је дошао у Србију, у ваљевски крај, али касније, пошто се његова сестра Ема већ удала за Ђуру. Он се у ваљевском крају задржао знатно дуже од стрица Јована и оставио је више трага о свом деловању, тако да је његово име било познатије од Јовановог, са којим је замењен у сећањима хроничара.

Као и његов деда, отац и стрицеви, и Стеван је био лекар. Из његове кондуит листе се види да је у Србију дошао 24. јула 1872. године, када је имао 24 године, по свему судећи непосредно по завршеним студијама у Бечу [24]. У то време је његов зет Ђуро био професор ваљевске гимназије, а стриц Јован активни физикус и управник болнице у Ваљево, тако да су вероватно посредовали да Стеван добије место лекара Тамнав-

Слика 2. Стеван Сибер, у средњим годинама (власништво др Ђорђа Сибера, Београд)

Figure 2. Stevan Sieber as a middle-aged man (property of Dr. Đorđe Sieber, Belgrade)

ског среза Ваљевског округа, са седиштем у Убу. Током српско-турских ратова 1876–78. био је шеф резервне болнице и апотекар у Лозници, а потом командир санитарског одељења Ваљевске бригаде, лоциране прво на Јавору, па у Ужицу и Чачку. Маја 1874. године његово име је уписано међу лицима која су новчано помогла убско читалиште, а у августу 1884. даровао је аков ракије војницима Петог пука Краља Милана, који су коначили у Убу [3]. Касније, у Српско-бугарском рату 1885. године са чином резервног капетана 1. класе учествовао је у бици на Сливници, у саставу санитарске чете Дринске дивизије и због исказане храбрости и пожртвовања наредне 1886. године одликован је орденом „Таковски крст“ петог реда са мачевима [25]. Те године је, после четрнаест година службовања у Убу, напустио ваљевски крај. Једно време је радио као срески лекар у Зајечару, потом као окружни физикус у Јагодини, Краљеву и Параћину. Пензионисан је 1901. године [26], после чега је наставио приватну праксу у Алексинцу, где је и умро 17. новембра 1903 [10].

Расположиви подаци о Сиберима у Србији потврђују изнету тезу о асимилацији досељеника у нову средину. Забележено је да је 11. августа 1882. др Стеван положио заклетву у „Српско сажитељство“, при чему су држављанство Србије добиле и његова супруга Адела и ћерка Јелена [3], а према породичним сећањима после тога је преузео славу Светога Стевана [10]. Са Аделом, ћерком осигураничког трговца Фулера, Стеван је

имао више деце. Један од синова, а који је наставио лекарски позив, био је др Ђорђе Сибер (1885–1968). Он је рођен у Убу, гимназију је учио у Крагујевцу и Београду, а медицину је, као војни питомац, студирао у Грацу од 1905. до 1911. године. У чин санитетског поручника је произведен 1912. Током балканских ратова 1912/13. био је лекар Моравске бригаде, затим Приморског одреда деташованог у Албанију и сталне војне болнице у Скопљу. Потом, 1913/14. био је гарнизони лекар у Новом Пазару и Урошевцу. Током Великог рата прво је био лекар при Шумадијској, а на Солунском фронту при Моравској дивизији. Из ратова је изашао у чину мајора. После ослобођења био је управник војне болнице у Суботици, па потом у Београду у краљевој гарди. Затим је радио у Санитетском одељењу Министарства војске и морнарице и као референт санитета II Армијске области у Сарајеву. Од марта 1939. године је бригадни генерал и управник Војнохијигијенског завода у Београду, где је 1942. пензионисан од стране владе Милана Недића. После рата се у Београду бавио приватном праксом [10, 27, 28]. Његов син, такође доктор, Ђорђе Сибер (1930–2017), специјалиста грудне хирургије, оснивач и први управник Бронхолошког и ангиолошког одсека Хируршког одељења Института за туберкулозу и један од утемељивача Грудног хируршког центра у Киренаики (Либија), до своје недавне смрти живео је у Београду, и пуно нам је помогао у припреми овога рада. [10].

ЗАКЉУЧАК

Апотекар Клаудије Прикелмајер (1837–1913) и патрон хирургије Јован Сибер (1819–1875) имали су веома запажену улогу у развоју здравствене службе у Ваљево. Први као оснивач и власник прве ваљевске апотеке, а други као први сталнији управник тек основане болнице. И један и други су у Србију дошли из Славоније, која је тада била део Хабзбуршке монархије,

као представници својеврсне образоване економске емиграције која, прелазећи из развијене државе са јаким конкуренцијом у државу у развоју без довољно образованих кадрова, проналази начин за успешан развој каријере. Јован Сибер је у Србију стигао 1852. године, а у Ваљево крајем 1868. или почетком 1869. Иако на основу нижег медицинског образовања, са статусом патрона хирургије, није формално могао да добије радно место окружног физикуса и управника тек основане ваљевске болнице, он је, због недостатка кадрова са вишим образовањем, ипак распоређен на ту функцију. Како је у то време у Ваљево била актуелна потрага за фармацеутом који би отворио прву апотеку, по свему судећи је управо Јован имао значајну улогу да средином 1869. године у варош на Колубари дође и млади магистар фармације Клаудије Прикелмајер, који је као почетник радио у туђој апотеци у Ђакову, где се дружио са Емом, ћерком Јовановог брата др Јосипа Сибера, који ће му у мају 1870. године бити и кум на венчању. Убрзо, у лето 1869, склањајући се од срамоте изазване љубавном афером, код Јована у Ваљево долази и Ема, а за њом (или са њом) и изабраник њеног срца, католички свештеник Ђуро Козарац. Да је Србија тога времена била погодна тло за развој каријере указује и чињеница да у ваљевски крај 1872. године долази и Емин брат, тек дипломирани др Стеван Сибер (1848–1903), запосливиши се као лекар Тамнавског среза, дела Ваљевског округа са седиштем у Убу. Др Стеван је био отац санитетског генерала војске Краљевине Југославије др Ђорђа Сибера (1885–1968), а деда београдског грудног хирурга, такође доктора, Ђорђа Сибера (1930–2017).

НАПОМЕНА

Рад је настао као један од резултата програмске активности Народног музеја Ваљева на проучавању историјата здравства у ваљевском крају, а поводом обележавања 150 година од оснивања Ваљевске болнице (1867–2017).

ЛИТЕРАТУРА

1. Krivošejev V. Prilozi istorijatu škole u Brankovini. Valjevac, veliki narodni kalendar za prestupnu 1996. godinu. Valjevo: Agencija Valjevac; 1996. p. 146–60.
2. Nenadović K. Život i delo velikog Đorđa Petrovića Karađorđa, vrhovnog vožda, oslobodioca i vladara Srbije i njegovih vojvoda i junaka, knjiga 2. Beč; 1884.
3. Ranković Z. Valjevska bolnica, spomenica o nenoj 140. godišnjici (1867–2007). Valjevo: IP Kolubara; 2007.
4. Marjanović V. Farmacija u Valjevu u 19. veku. Valjevo: Apotekarski centar Valjevo; 1970.
5. Trajković D LJ. Kazivanja o starom Valjevu. Valjevo; 1980.
6. Andrić LJ. Ljubomir Pavlović, o Valjevu i Šapcu, izabrani spisi. Valjevo: Radio Valjevo; 1990.
7. Čuržik V. U potrazi za istaknutim građanima, valpovački Nijemci i Austrijanci. Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice VDG JAHRBUCH. Osijek; 2001. p. 1–61.
8. Meseinger B. „Gedenkalbum“ valpovačke obitelji Sieber – uvid u duhovno obzorje naših predaka u devedesetim godinama 19. stoljeća. Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice - VDG JAHRBUCH, 2006, Zbornik radova 13. znanstvenog skupa "Nijemci i Austrijanci u hrvatskom kulturnom krugu". Osijek; 2006. p. 45–76.
9. Rimokatolička župa Đakovo, Matična knjiga umrlih, upis za 1870.
10. Privatna porodična zaostavština dr Đorđa Sibera. Beograd.
11. Kondukt list Jovana Sibera iz 1856. Arhiv Srbije. MUD-S-FIV-R5/57, od 20. 12. 1856.
12. Kondukt list Jovana Sibera iz 1874. Arhiv Srbije. MUD-S-FII-R46/74 od 20. 03. 1874.
13. Kalendar sa šematizmom Knjaževstva Srbije za godinu 1868. Beograd: Državna štamparija; 1868.
14. Srpske novine. Beograd; 27. avgust 1868.
15. Srpske novine. Beograd; 10. septembar 1868.
16. Divljanović D. Prvi zdravstveni radnici u Valjevu u 19. veku. Glasnik Istorijaskog arhiva Valjevo. 1966; 1:135–42.
17. Radojčić M. Prvi valjevski apotekar - Klaudije Prikelmajer. Glasnik Istorijaskog arhiva Valjevo. 2007; 41:5–53.

18. Pavić K. Počeci fotografije u Đakovu. Đakovo: Muzej Đakovštine; 1989.
19. Rimokatolička župa Đakovo. Matična knjiga vjenčanih; upis za 1870.
20. Rimokatolička župa Đakovo. Matična knjiga umrlih; upis za 1870.
21. Radojčić M. Đuro Kozarac, prvi valjevski profesor. Valjevo: Valjevska gimnazija; 2004.
22. Vujić B. Zapisi o starom Valjevu. Valjevo: Novinska i radio ustanova Napred; 1987.
23. Rimokatolička župa Đakovo. Matična knjiga krštenih; upis za 1842.
24. Konduit list Stevana Sibera iz 1883. Arhiv Srbije. MUD-S-FI-R12-1883.
25. Šematizam odlikovanih lica u Kraljevini Srbiji; II knj. Beograd: Kancelarija Kraljevih ordena; 1900.
26. Službeni vojni list. Beograd: Ministarstvo vojno; 30. 11. 1903.
27. Nedok A. Dr Đorđe Siber. In: Srpski biografski rečnik, knj. 7. Novi Sad: Matica srpska (u štampi).
28. Bjelajac M. Generali i admirali Kraljevine Jugoslavije (1918–1941) – studija o vojnoj eliti i biografski leksikon. Beograd: INIS; 2004.

Valjevo's medical doctor Jovan Siber and pharmacist Klaudije Prikelmajer – A historical illustration of the role of immigrants from Slavonia in the development of health care in Serbia

Vladimir Krivošejev

National Museum of Valjevo, Serbia

SUMMARY

In a short period of the late 1860s, three significant new institutions were founded in Valjevo: the hospital (1867), the grammar school (1869) and the pharmacy (1870). In the early stages of development of all three institutions, a big role was played by immigrants from Slavonia: medical doctor Jovan Sieber, pharmacist Klaudije Prikelmajer, and professor Đuro Kozarac.

This paper aims to clarify the connections between these individuals that caused their relocation from the territories of the Habsburg Monarchy to Serbia and Valjevo, as well as to resolve

the confusion caused by imprecise family memories and written chronicles that have been collected. Moreover, this paper additionally focuses on the origins of the Sieber family, which included Jovan Sieber, and the later arrival of other members of the family to Valjevo. Another member of the family was Jovan's nephew Dr. Stevan Sieber, father of Dr. Đorđe Sieber, who went on to become a general in the Medical Corps of the Royal Yugoslav Army.

Keywords: history of medicine; 19th century; medicine; surgery; Serbia